

יורדים בתואר:

החינוך הגבוה בסכנה¹

John Merrow², Carnegie Foundation

סדרת סרטים דוקומנטריים של הטלוויזיה הציבורית בארצות הברית, שבחנה את מצב ההוראה והלמידה במוסדות החינוך הגבוה במדינה זו, עוררה הדים נרחבים, משום שהציגה תמונה עגומה ביותר. מאמר זה מציג את אחד ההיבטים של ממצאי הסדרה, כפי שנכתב בידי עורך הסדרה.

החלק של הלמידה לא היה הכרחי בעיניו, ולא היה חלק מהסיבה ששילם שכר לימוד גבוה. אף-על-פי שמצאנו את השיעור באנגלית מעורר מאוד, יכולנו להבחין עד כמה המורה הייתה מוטרדת מחוסר ההשתתפות ומחוסר המוטיבציה של הסטודנטים. במקרה זה היה פער גדול מאוד בין הציפיות של הסטודנטים לבין הציפיות של המורה. מתברר שההוראה נעשית משימה כבדה מאוד, כאשר הסטודנטים מצפים לקבל תעודה שהם משלמים בעבורה, מבלי שיהיה להם איכפת, אם הם לומדים בכלל משהו בתהליך.

המצב קשה במיוחד למורים בראשית דרכם בהוראה, משום שהם מתחילים את הוראתם בכיתה בעמדת נחיתות. רק מעטים מהם קיבלו הכשרה להוראה. ההוראה במוסדות החינוך הגבוה עד השנים האחרונות הייתה בבחינת "שחה או טבע", ואולם כיום יש מוסדות המציעים הרבה יותר "שיעורי שחייה" למורים וגם משקיעים בהצלחת הסטודנטים. במוסדות אלה הסטודנטים אכן מקבלים חינוך. מוסדות שלא עושים זאת, מאפשרים לסטודנטים "לטחון מים" ונותנים להם ציונים טובים בעבור מעט מאוד עבודה. הסטודנטים מקבלים רק תואר כמעט מבלי ללמוד. במוסדות כאלה הסטודנטים והמרצים נסוגים להתנהגות של "חוזה בלתי כתוב", לפיו הפרופסורים לא דורשים הרבה מהסטודנטים, והסטודנטים לא מצפים להרבה מהפרופסורים, כל זמן שהם מקבלים B-1 A.

למרבה השמחה, אנשי סגל רבים נותנים לסטודנטים עבודה של "שיעורי שחייה" עם אגרסיה ודמיון – כדי לקדם את הסטודנטים שלהם מעבר לנוסחה הפשטנית של תעודה = \$.\$. עוד יותר משמחת היא העובדה שסטודנטים רבים יודעים באופן אינטואיטיבי שהם לא מקבלים את החינוך שהם צריכים. עם זאת עדיין יש כ-20% או יותר סטודנטים המשכנעים את עצמם ואת המעסיקים העתידיים שלהם שתואר אקדמי מעיד על הישגים ועל התמדה, ויש פרופסורים שמוצאים שנוח להם יותר לדרוש מעט מהסטודנטים שלהם, ועקב כך הם מפסידים את הסיפוק שמעניקה הוראה טובה.

השינוי בציפיות של סטודנטים ואנשי סגל החל, כשאמריקה גילתה שבוגרי מוסדות החינוך הגבוה מרוויחים יותר כסף מאשר בעלי תעודת בגרות בלבד, ופער זה מסתכם במהלך החיים ביותר ממיליון דולר. אז התפתחה המנטרה: "אם אתה רוצה חינוך, אז עליך לשלם בעבורו". הסדר החברתי הישן לפיו החינוך של הפרט הוא לטובת החברה ולכן צריך להיות ממומן בידי החברה – גוסס כיום.

מבין כל הסטודנטים שראיינתי במהלך שתי שנות עבודתי על הסרט הדוקומנטרי על החינוך הגבוה *Declining by Degrees: Higher Education at Risk* שיצרתי עבור הטלוויזיה הציבורית בארצות הברית (PBS), עדיין הופתעתי מסטודנט השנה השנייה בשם נייט. אחרי שהכריז בגאווה שיש לו ממוצע מצטבר של ציונים 3.4 (מתוך מקסימום 4), אף-על-פי שהוא לומד פחות משעה ביום, הוא שאל – זה לא אמור להיות כל כך קל – האין זאת? האם הלימודים בחינוך הגבוה לא אמורים להיות מאתגרים?

נייט דיבר על כיתות משעממות, לרבות על שיעור מסוים באנגלית שהוא תיאר כ"בזבוז המוח". הלכנו לצפות בכיתה זו. המורה נתנה שיעורי בית, כהכנה לשיעור זה, לכתוב פרודיות על השיר של פרוסט *The Road Not Taken*. המורה האמינה שיהיה על הסטודנטים לקרוא את השיר ולהבינו כדי להכין את המשימה היטב. מטרת המורה הייתה לפגוש את התלמידים ברמה שלהם ולקדם אותם מעבר לרמה זו – להוביל אותם לשבילים חדשים של מאמץ אינטלקטואלי. ואולם התברר לה שזוהי משימה קשה, משום שהן נייט והן מרבית תלמידי הכיתה לא קראו את השיר לקראת השיעור.

נייט השלים בהצלחה את לימודיו בתיכון בזכות העובדה שהוא הצליח להבין מה עמד לקרות במבחנים והתכונן אליהם תוך השקעת המאמץ המינימלי האפשרי בלמידה (test-wiseness). היות שהוא גילה שגישה זו מצליחה להביא לו ציון ממוצע של B גם במכללה, הוא לא מצא שום סיבה לשנות את דרכי למידתו. לשאלה – מה מטרת לימודיך במכללה? הייתה תשובתו: לקבל עבודה טובה.

58

1. *Declining by Degrees: Higher Education at Risk*, A PBS documentary. PBS: Public Broadcasting Service. <http://www.decliningbydegrees.org>
2. John Merrow, president of Learning Matters Inc. and a visiting scholar at the Carnegie Foundation, produced the documentary *Declining by Degrees: Higher Education at Risk*, which aired on PBS stations, starting June 23, 2005.

איור: מיכל בוננו

אמר ר' חמא בר' חנינא: מהו שנאמר: "ברזל בברזל יחד" – לומר לך: מה ברזל זה אחד מחדד את חברו, אף שני תלמידי חכמים מחדדים זה את זה בהלכה.

אמר רבה בר בר חנה: לָפָה נמשלו דברי תורה כאש, שנאמר: "הלוא כה דְבַרְיָ כאש נאום ה'" – לומר לך: מה אש אינו דולק יחידי, אף דברי תורה אין מתקיימין ביחידי (תענ' ז.).

59

במקומו שולטת הסיסמה – "החינוך משתלם" – המעודדת ללמוד לתואר אקדמי רק כדי לקבל משרה טובה.

כך מגיעים בני נוער לקמפוס בהחלטה נחושה להשיג תואר במנהל עסקים, ולעתים קרובות הם נשארים אדישים למאמצים, שהפרופסורים שלהם עושים כדי לחשוף אותם לרעיונות חדשים ולמידע חדש.

מערכת התמיכה הכספית תומכת בגישה של "השקע ביי" על-ידי מתן פחות מענקים לסטודנטים נזקקים יותר מענקים בצורה של הלוואות, שתשולמנה כתמורה להשקעה של הפרט בעצמו.

המסר שהילדים שלנו מקבלים אפוא הוא היותם מעין לקוחות, לא סטודנטים. אם הם מסכימים ל"רכוש" תואר, אין לכך כל קשר להישגים לימודיים, אלא זו זכותם, כי זוהי ההשקעה שלהם. הם שילמו כסף בעבורה. באווירה כזו מכללות ואוניברסיטאות נכנעות לדרישת הלקוחות לתת להם מה שהם רוצים, וזה לא בהכרח מה שהם צריכים לרצות.

בקרב הציבור קיימת התעלמות ממה שמתרחש באמת בקמפוסים במהלך השנים בין הקבלה ללימודים לבין סיום הלימודים. יש לתת את הדעת לכך ברמה הארצית. זאת במיוחד משום שיש ארצות לא מעטות שאינן דורכות במקום, אלא עוברות אותנו בנושאי חינוך או מתקדמות

● במהירות למצב זה